
Σιμόν ντε Μπωβουάρ

Τα 35χρονα του «Δεύτερου Φύλου»

Εφέτος γιορτάστηκαν στην Γαλλία τα 35 χρόνια από την πρώτη έκδοση του «Δεύτερου Φύλου» της Σιμόν ντε Μπωβουάρ με τη δημιουργία ενός τηλεοπτικού προγράμματος τεσσάρων ωρών που περιέχει μια σειρά συνεντεύξεις της συγγραφέως. Στη σειρά αυτή εμφανίζονται επίσης γυναίκες που κατέχουν ανώτατα πολιτικά αξιώματα, όπως η κυρία Θάτσερ και η πρόσφατα δολοφονημένη Ίντιρα Γκάντι, και μιλούν για τη δουλειά τους, για το σπίτι, τον γάμο και την μητρότητα. Η σειρά αυτή θα προβληθεί και στην Ελλάδα.

Η σειρά γυρίστηκε στο μικροσκοπικό διαμέρισμά της απέναντι από το νεκροταφείο του Μονπαρνάς, όπου μένει μόνη πάρα πολλά χρόνια (κι όταν ζούσε ο Σαρτρ έμεναν χωριστά). Εκεί την βλέπουμε να κουβεντιάζει με πολλές διανοούμενες φεμινίστριες, με την Ελιζαμπέθ Μπαντεντέρ μιλάει για τη «νέα οικογένεια».

Με την Κέητ Μίλλετ για τη γυναικεία ομοφυλοφιλία. Με την Υβέτ Ρουντύ, την υπουργό για τα δικαιώματα της γυναίκας, για τους νέους σοσιαλιστικούς νόμους και για το τί απομένει να γίνει για την εξίσωση των φύλων στον τομέα της εργασίας. Με την Εντμόν Σαρλ-Ρου για το δράμα των μεταναστριών. Με δύο Αφρικανές για την πολυγαμία και το σεξουαλικό ακρωτηριασμό των νέων κοριτσιών στην Αφρική.

Η Σιμόν ντε Μπωβουάρ παίρνει συνέντευξη και από μια πόρνη, που άλλοτε έκανε πεζοδρόμιο και τώρα δουλεύει σε «ταϊλανδέζικα λουτρά». Κατέκτησε, λέει, έτσι την ελευθερία να ζει τώρα με τον «άνθρωπό» της και να τον συντηρεί, πράγμα που την κάνει περήφανη. Η Σιμόν ντε Μπωβουάρ φαίνεται να τα χάνει με τη συνομιλήτριά της. Γι' αυτήν, ο φίλος μιας πόρνης είναι πάντα ένας «νταβατζής» και της είναι αδύνατο να καταλάβει πως οι πόρνες μπορούν να διεκδικούν την «ελευθερία» να συζούν με τον προαγωγό τους.

Από την τηλεοπτική σειρά λείπουν οι μαχητικές φεμινίστριες της νεότερης γενιάς και επομένως οι έντονες διαφωνίες ή ο ζωηρός αντίλογος. Ελάχιστες και ασήμαντες είναι οι αντρικές παρεμβάσεις, εκτός εκείνης του Νόρμαν Μαίηλερ, που δήλωσε ότι η Σιμόν ντε Μπωβουάρ του είναι αντιπαθητική, γιατί η γυναίκα του μόλις διάβασε το «Δεύτερο Φύλο» ζήτησε διαζύγιο.

Η σειρά περιέχει και αναφορές σε χώρες του Τρίτου Κόσμου, όπου η γυναίκα υφίσταται ακόμη τις φοβερότερες ταπεινώσεις. Ένα ανατριχιαστικό ντοκουμέντο δείχνει την πατροπαράδοτη κλειτοριδεκτομή, που υφίστα-

νται οι μικρές Αφρικανές. Φοβερές μέγαιρες ασκούν το απίθανο αυτό βασανιστήριο, και τα κοριτσάκια (μερικά σε βρεφική ηλικία ακόμη), ουρλιάζουν από τον πόνο, ενώ το αίμα τρέχει ποτάμι από το ακρωτηριασμένο σεξουαλικό τους όργανο. Ογδόντα εκατομμύρια γυναίκες υφίστανται αυτό τον ακρωτηριασμό.

Στην εκπομπή εμφανίζεται και ένας αξιωματούχος του κινεζικού Κ.Κ. που λέει ότι στην Κίνα δολοφονούνται δυστυχώς ακόμη τα νεογέννητα κοριτσάκια στην ύπαιθρο. Επειδή το κράτος τιμωρεί τους γονείς που κάνουν πάνω από ένα παιδί, εκείνοι προτιμούν να είναι αγόρι για λόγους πολιτισμικούς και πρακτικούς. Η παιδοκτονία αυτή τιμωρείται με 7 χρόνια φυλάκιση, ενώ ο βιασμός με θάνατο.

Ένα άλλο ντοκουμέντο της σειράς δείχνει ένα παραδοσιακό γάμο στην Ινδία. Η νύφη, πανέμορφη μοιάζει να βγαίνει κατευθείαν από τις «Χίλιες και μία νύχτες». Ωστόσο, αν δεν μπορέσει να πληρώσει την προίκα της κινδυνεύει να κανεί ζωντανή από την οικογένεια του συζύγου της. Κάθε χρόνο 5.000 νεαρές Ινδές πεθαίνουν μ' αυτό τό φρικτό τρόπο. Η Ίντιρα Γκάντι που είχε δώσει συνέντευξη σχετικά, παραδέχτηκε ότι εδώ ο νόμος το απαγορεύει, αυτά συμβαίνουν ακόμα στην χώρα της.

Δημοσιεύουμε παρακάτω δύο συνεντεύξεις που δόθηκαν στον γαλλικό τύπο με την ευκαιρία της εκπομπής αυτής καθώς και μια κριτική ανάλυση του βιβλίου.

Ελιζαμπέτ Μπαντεντέρ: Μέ το «Δεύτερο Φύλο» ξεκίνησε κάτι που δεν πρόκειται να σταματήσει ποτέ πια....

Η Ελιζαμπέτ Μπαντεντέρ, ιστορικός, καθηγήτρια Πανεπιστημίου συγγραφέας του περίφημου βιβλίου "L'apour en plus" που αμφισβητεί το μητρικό ένστικτο, είπε ανάμεσα σε άλλα, σε πρόσφατη συνέντευξή της:

»Η Σιμόν ντε Μπωβουάρ είχε πάνω μου αποφασιστική επίρροή. Υπήρξε για μένα πνευματική μου μητέρα, όπως θα ήταν και για εκατομμύρια άλλες γυναίκες σ' όλο τον κόσμο, τον Δυτικό τουλάχιστον. Εκείνο που μου είχε κάνει αρχικά τήν μεγαλύτερη εντύπωση ήταν η σχέση της με τον Σαρτρ. Την εποχή εκείνη, το 1960, μου φαινόταν πως ήταν το αποκορύφωμα της ελευθερίας, μοντέλο αυτονομίας απέναντι στο κοινωνικό σύνολο, με τά ήθη και τα έθιμα της εποχής εκείνης... μου φαινόταν κάτι το αξιοθαύμαστο...

»Δέχθηκα να πάρω μέρος στην εκπομπή της γιατί ήθελα να τιμήσω την ίδια και το «θεμελιακό» αυτό βιβλίο του φεμινισμού, αλλά επίσης γιατί ήθελα να μιλήσω μαζί

της για το μητρικό ένστικτο...

-Τί νομίζετε πως αντιπροσωπεύει «Τό Δεύτερο Φύλο» για τις γυναίκες του 1984.

»Από την Σιμόν ντε Μπωβουάρ ξεκίνησε μια αληθινή επανάσταση για το γυναικείο ζήτημα, με την κριτική που έκανε της αντίληψης που υπήρξε για την γυναικεία φύση... Ξεκίνησε κάτι που δεν θα σταματήσει πια και μου φαίνεται πως η ίδια δεν έχει μεγάλη επίγνωση αυτού του πράγματος. Από μετριοφροσύνη ίσως... Έχω την εντύπωση λόγου χάρη, πως δεν δίνει αρκετή σημασία στην αντισύλληψη και στις επαναστατικές συνέπειές της. Επίσης σε ότι αφορά την εργασία των γυναικών. Το 1962, οι γυναίκες αντιπροσώπευαν στην Γαλλία το 27% του ενεργού πληθυσμού. Σήμερα, ο αριθμός αυτός έχει ανέβει στο 42%. Πράγμα που είναι τεράστιο, ιδιαίτερα με την μεγάλη οικονομική κρίση που υπάρχει! Μέσα σε είκοσι χρόνια, ο αριθμός των γυναικών που κατέχουν

διοικητικές θέσεις έχει διπλασιαστεί. Από το 1972, όλες οι ανώτατες σχολές έχουν ανοίξει για τις γυναίκες. Η ουσία είναι ότι η έννοια της εργασίας έχει αλλάξει γι' αυτές. Αν για μια πλειοψηφία γυναικών η εργασία παραμένει ακόμη μια ζωτική ανάγκη, υπάρχουν και άλλες γυναίκες, που γίνονται όλο και περισσότερες, που εργάζονται επειδή το θέλουν. Γι' αυτές, όπως και για τους άντρες, η εργασία είναι η μεγάλη υπόθεση της ζωής τους. Η Σιμόν ντε Μπωβουάρ έκανε μια ανάλυση υπαρξιακή, φιλοσοφική, της θέσης της γυναίκας, δεν κατάλαβε ίσως την ιστορική αναστάτωση της γυναικείας θέσης. Εξακολουθεί να έχει για τον γάμο τις ίδιες απόψεις που είχε το 1947! Όταν επικαλείται το πρόβλημα της προίκας, είναι κάτι που ίσως να εξακολουθεί να είναι σημαντικό για τις γυναίκες της Ινδίας, αλλά ισχύει άραγε πια για την γυναίκα του δυτικού κόσμου;...

»Η αντίληψη για τον γάμο, που έχει εξελιχθεί απίστευτα ανάμεσα στο 1947 και το 1984, είναι κάτι που πρέπει να ξαναδούμε με άλλα μάτια. Αυτή η αλλαγή, το τονίζω, ισχύει για τις βιομηχανικές χώρες. Για τη Σουηδία όπως για την Πολωνία, για τη Σοβιετική Ένωση όπως και για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Όταν η Σιμόν ντε Μπωβουάρ λέει: «Ο γάμος είναι πρόστιχος», αυτό ισχύει για πολιτισμούς που είναι διαφορετικοί από τον δικό μας...

»Η «μετριοφροσύνη» της Σιμόν ντε Μπωβουάρ φαίνεται ασφαλώς και από το γεγονός ότι άργησε να στρατευθεί στο Κίνημα για την Απελευθέρωση της Γυναίκας. Έγραψε το «Δεύτερο Φύλο» κινούμενη από μια διανοητική περιέργεια για την θέση της γυναίκας και «αργότερα» κατέβηκε στον δρόμο για να προσπαθήσει ν' αλλάξει αυτή την θέση της... Γι' αυτό ακριβώς ίσως δεν είδε και τις θετικές πλευρές που είχαν αρχίσει να διαφαίνονται. Αυτό δεν σημαίνει, φυσικά, ότι σήμερα όλα έχουν λυθεί! Οι τέσσερις εκπομπές δείχνουν πολύ καλά ότι βρισκόμαστε σε μια περίοδο ανεπίστρεπτης μεταλλαγής. Το σκληρό ύφος της δεκαετίας του 1970, ο μανιχαϊσμός τελείωσε... Τώρα περιμένουμε κάτι άλλο...

Ποιά είναι η γνώμη σας που τόσο λίγοι άντρες πήραν μέρος σ' αυτή την εκπομπή;

Την φεμινιστική επανάσταση δεν την έκαναν άντρες! Δε βλέπω λοιπόν για ποιο λόγο θα έπρεπε να μιλήσουν εκείνοι για την γυναικεία επανάσταση! Μήπως θα θέλατε ν' ακούσετε έναν «κύριο» να αφηγείται πώς δέρνει την γυναίκα του; Ας μην ξεχνούμε πως αυτή η επανάσταση έγινε από γυναίκες, μάνες –σπάνια με την ευμενή συνηγορία αντρών– και πως είχε για κύριο στόχο την αντρική τυραννία.

Πού αποδίδετε την κάθετη πτώση του γάμου;

Στην ανεξαρτησία των γυναικών. Και στο γεγονός ότι ο γάμος δεν είναι καθόλου επικερδής γι' αυτές! Το γεγονός ότι στα τρία διαζύγια, τα δύο ζητούνται από γυναίκες, οφείλεται σ' αυτόν τον λόγο. Κληρονομεί κανείς στον γάμο μια ολόκληρη σειρά από παραδόσεις που είναι δύσκολο ν' ανατρέψει. Σήμερα οι γυναίκες δεν ανέχονται πια αυτές τις αρχαίες αντιλήψεις... οι

γυναίκες στην κουζίνα, ανισότητα μέσα στο οικογενειακό κύτταρο... και έχουν τα μέσα να μην το δέχονται. Τότε γιατί παντρεύονται ακόμη; Ασφαλώς όχι από πάθος, αφού έχουν ήδη συζητήσει για ένα, δύο χρόνια, ακόμα και περισσότερο, πράγμα που αντιστοιχεί στον χρόνο που διαρκεί το απόλυτο πάθος, αλλά για να κυρώσουν μια κατάσταση που προϋποθέτει αμοιβαίες ανταλλαγές. Είναι ένας τρόπος να γιορτάσουν τον ερχομό ενός παιδιού, την τρυφερότητα που προέρχεται από τον διάλογο. Για να συνεχιστεί αυτός ο διάλογος για πολλά χρόνια, χρειάζεται να υπάρχει αμοιβαίος σεβασμός. Διαφορετικά, στην κοινή συμβίωση, σιγά - σιγά είναι πάντα η γυναίκα εκείνη που δίνει τα περισσότερα. Και μια ωραία ημέρα, το ποτήρι ξεχειλίζει. Και όπως γνωρίζει ότι έχει κάθε πιθανότητα να κρατήσει εκείνη τα παιδιά της – αυτό ίσως να είναι αδικία, αλλά έτσι είναι– προτιμάει να χωρίσει και να προσπαθήσει να βρει τον διάλογο κάπου αλλού.

Και η πτώση των γεννήσεων οφείλεται σ' αυτή την κατάσταση;

Όχι, δεν το νομίζω. Θέλει κανείς ν' αποκτήσει ένα, το πολύ δύο παιδιά. Από κει και πέρα, το βάρος είναι υπερβολικά μεγάλο. Οι γυναίκες θέλουν να γευτούν όλες τις όψεις της ζωής και όχι να κλειστούν στον ρόλο μόνο της μητρότητας. Εγώ προσωπικά, βρίσκω ανεύθυνο αυτό το επιχείρημα της υπογεννητικότητας. Παραπονούνται στο Μεξικό για τον υπερπληθυσμό. Το να παρακινείς τον κόσμο να κάνει περισσότερα παιδιά, είναι ένας πολιτικός λόγος που σημαίνει «διατηρήστε με κάθε θυσία την λευκή φυλή». Εγώ προτιμώ να κάνουν οι άνθρωποι όσα παιδιά θέλουν...

Η ιδέα ενός «μισθού» για την μητέρα που κάνει ένα τρίτο παιδί –πράγμα που είναι τρελλό από οικονομική άποψη– είναι ίσως μια αληθινή παγίδα σε εποχή οικονομικής κρίσεως. Πάντως, δεν πιστεύω πως κανείς κάνει παιδιά σκεπτόμενος τον υπερπληθυσμό του πλανήτη. Κάνει κανείς παιδιά από ναρκισισμό.

Το πρώτο παιδί είναι η επέκταση του εαυτού μας. Και κάνουμε το δεύτερο ελπίζοντας πως θα είναι διαφορετικού φύλου. Έτσι θα έχει συμπληρώσει τον μητρικό κύκλο.

Η Σιμόν ντε Μπωβουάρ μίλησε για την μητρότητα χωρίς η ίδια να έχει γίνει ποτέ μητέρα. Αυτό σοκάρει μερικές γυναίκες. Και σεις, που είστε παντρεμένη και μητέρα τριών παιδιών, τι γνώμη έχετε;

Το αντίθετο, εγώ νομίζω ότι το γεγονός ότι δεν είχε παιδιά της έδωσε κάποια σχετική αντικειμενικότητα πάνω στο ζήτημα αυτό!... Είναι πολύ δύσκολο να μιλήσεις για την μητρότητα όταν είσαι η ίδια μητέρα. Ρώτησα την Σιμόν ντε Μπωβουάρ αν «ονειρεύτηκε» ποτέ, έστω στον ύπνο της ότι ήταν έγκυος (την ερώτηση αυτήν την έκοψαν στην εκπομπή). Και η απάντησή της μου προκάλεσε τον ενδιαφέρον αλλά και με σάστισε συγχρόνως. Ήταν ένα κατηγορηματικό «όχι». Δεν είμαι εντελώς βέβαιη ότι μου είπε την αλήθεια. Η αλήθεια είναι ότι η κυρία ντε Μπωβουάρ δεν είναι από τις γυναίκες που εκθέτουν το υποσυνείδητό τους.

Μπορεί να γραφεί τώρα ένα νέο «Δεύτερο Φύλο»;

Α όχι! Η Σιμόν ντε Μπωβουάρ εξέτασε την περίφημη «γυναικεία φύση». Απόδειξε πως το οικογενειακό περιβάλλον είναι η κυριότερη αιτία του αισθήματος της αντρικής και γυναικείας ταυτότητας, ότι η ανατομία δεν είναι η μοίρα της γυναίκας. Τα ουσιώδη έχουν λεχθεί, παρόλο που κατά τη γνώμη μου, απόκρυψε υπερβολικά την αντίληψη της θηλυκιάς φύσης. Χάρη σ' αυτήν, το επιχείρημα του συμπληρωματικού φύλου καταρρίφθηκε. Αυτό το επιχείρημα που έφερνε την κατανομή των ρόλων, την ιεραρχία, την ασυμετρία...

Η εκπομπή δείχνει ότι, τριανταπέντε χρόνια μετά την πρώτη δημοσίευση του «Δεύτερου Φύλου», η θέση της γυναίκας είναι φοβερή ακόμη σχεδόν παντού στον κόσμο.

Ναι, αλλά ελπίζω ότι η Δυτική επιρροή θα εξαπλωθεί, ακόμη και σε πολιτισμούς που είναι εξαιρετικά αντίθετοι, ακόμη κι αν μια εμφανής οπισθοχώρηση φαίνεται να καταστρέφει τις προόδους που κερδήθηκαν. Οι αλλαγές που χρειάζονται πολλά χρόνια συνοδεύονται πάντα με πιασινισμούς, με στασιμότητες. Αλλά το σπέρμα υπάρχει, ακόμα κι αν γίνονται ακόμη οι σεξουαλικοί ακρωτηριασμοί, ακόμη κι αν σκοτώνουν ακόμη στην Κίνα τα νεογέννητα κοριτσάκια, ακόμα κι αν καίνε ακόμη τις γυναίκες στην Ινδία.

Οι γυναίκες κέρδισαν την ταυτότητά τους στις βιομηχανικές χώρες, αλλά οι άντρες;

Η κοινωνιολόγος Εβελύν Συλλερό, ιδρύτρια του Οικογενειακού Προγραμματισμού, μέλος του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου, εκδότης του βιβλίου «Το Γυναικείο Φαινόμενο», που δημοσίευσε τελευταία το βιβλίο «Για το καλύτερο και όχι για το χειρότερο», που είναι μια μελέτη για την εξέλιξη του γάμου στην Γαλλία, είπε σχετικά με το «Δεύτερο Φύλο»:

Το βιβλίο αυτό μ' εντυπωσίασε τρομερά την εποχή της έκδοσής του, το 1949. Έμενα στην ίδια συνοικία με την Σιμόν ντε Μπωβουάρ. Την έβλεπα να περνάει. Υπήρξε το αστέρι των νεανικών χρόνων μου. Όλα όσα έκαναν οι γυναίκες εκείνης της εποχής είχαν συχνά μια «ερασιτεχνική» πλευρά. Έπειτα, εγώ που είχα ανατραφεί από μητέρα φεμινίστρια, αλλά που ο φεμινισμός της είχε

Οι άντρες δεν νιώθουν τώρα πολύ καλά, αυτό είναι αλήθεια. Έχουν το συναίσθημα ότι έχουν χάσει την αρσενική τους ιδιαιτερότητα. Τους αισθάνομαι άοπλους. Οι άντρες δεν γνωρίζουν πια πώς να προσδιοριστούν και θυμώνουν με τις γυναίκες. Κι αυτή η κατάσταση είναι πολύ χειρότερη στις Ηνωμένες Πολιτείες!

Τους λυπάστε;

Η λέξη δεν είναι σωστή. Δεν τους λυπάμαι, αλλά διαπιστώνω πως, σε ορισμένες περιπτώσεις, η ζυγαριά γέρνει σε βάρος τους. Οι γυναίκες όλο και έχουν μεγαλύτερο λόγο στα θέματα τεκνοποίησης. Μπορεί σ' έναν αιώνα από σήμερα, να γεννούν οι άντρες τα παιδιά (ποιος θα πρόβλεπε τα παιδιά του σωλήνα, τα κατεψυγμένα έμβρυα, πριν από σαράντα χρόνια;). Μέχρι που κινδυνεύει η ανισότητα να είναι πια στο στρατόπεδο των αντρών.

Τότε θα πρέπει να επινοήσουμε μια νέα ισότητα;

Πιστεύω ότι βαδίζουμε προς την ισότητα μέσα στην διαφορά, που θα βασίζεται στην συνειδητοποίηση της κοινής δυαδικότητάς μας.

Και σεις, μήπως θα γράψετε «Το Τρίτο Φύλο»;

«Όχι, δεν θα υπάρξει «τρίτο φύλο». Ο μεγάλος θρίαμβος της Μπωβουάρ, είναι ότι δεν υπάρχει πια «δεύτερο φύλο». Υπάρχουν μόνο δύο φύλα, που το καθένα περιέχει ένα αναντικατάστατο μέρος του άλλο.

Συμφωνώ και δεν συμφωνώ....

όρια, βρήκα πολύ ενδιαφέρον το γεγονός ότι μιλούσε κάποια για πράγματα που μας έλεγαν ότι ήταν ντροπή ν' αναφέρουμε, όπως η περίοδος λόγου χάρη. Προηγουμένως, ζούσαμε σαν ο κόσμος να ήταν αποκλειστικά αντρικός και μιλούσαμε ψιθυριστά για τα δικά μας ζητήματα.

Από την άλλη πλευρά, εγώ που έγινα μητέρα το 1949, βρήκα λάθος όσα έγραφε η Σιμόν ντε Μπωβουάρ για την μητρότητα. Παραδέχομαι απόλυτα ότι υπάρχουν γυναίκες, μια μικρή πλειοψηφία γυναικών, που δεν έχουν διάθεση να γίνουν μητέρες. Αλλά η εξαιρετική περιπέτεια της γυναικείας ζωής δεν υπάρχει στο «Δεύτερο Φύλο». Και θα πρέπει να περάσει πολύς καιρός, θα πρέπει να περιμένουμε την δεκαετία του '80 για να

Ξαναβρουν οι νεαρές γυναίκες την δόξα που υπάρχει σ' αυτή την περιπέτεια (στην μητρότητα).

Τέλος εκείνο που μ' ενοχλεί είναι η έλλειψη μεθόδου. Η Σιμόν ντε Μπωβουάρ ανακατεύει τις ζωντανές με τις φιλολογικές εμπειρίες. Γι' αυτήν, η αναφορά σ' ένα συγγραφικό χωρίο έχει την ίδια αξία με μια έρευνα. Ίσως αυτό να οφείλεται στο ότι είμαι κοινωνιολόγος. Οι πρώτες μου έρευνες για τη στάση των γυναικών στα

θέματα της σεξουαλικότητας, της αντισύλληψης, οφείλονται σ' αυτή μου την ιδιότητα.

Το τελευταίο σημείο διαφωνίας μου με την Σιμόν ντε Μπωβουάρ είναι αυτό που έχω αναπτύξει στο βιβλίο μου «Το γυναικείο φαινόμενο». Στην φράση της Σιμόν ντε Μπωβουάρ «δεν γεννιέσαι γυναίκα, γίνεσαι». Απαντώ το αντίθετο: Γεννιέσαι γυναίκα, και η κοινωνία, η επιστήμη, μας επιτρέπουν να ξεφύγουμε από τους περιορισμούς της φύσης.

Σιμόν ντε Μπωβουάρ: Δεν θ' άλλαξα σήμερα παρά μόνο ένα κεφάλαιο...

Όταν ρωτήθηκε η Σιμόν ντε Μπωβουάρ, με την ευκαιρία της εκπομπής αυτής, τί θα άλλαζε στο βιβλίο της σήμερα, είπε:

«Αν ήταν να ξανάγραφα το βιβλίο σήμερα δεν θα άλλαξα παρά μόνο ένα κεφάλαιο. Ακόμα και σήμερα παίρνω γράμματα από γυναίκες που μου λένε ότι το βιβλίο μου τους άλλαξε τη ζωή. Τί είναι εκείνο που θα άλλαξα: Τον ισχυρισμό ότι ένα σοσιαλιστικό

κράτος θα επίσπευδε την χειραφέτηση των γυναικών. Δεν ήταν παρά αυταπάτη. Τα τελευταία τριάντα χρόνια συνειδητοποίησα ότι δεν υπάρχει κάτι που να είναι σοσιαλιστικό κράτος και ότι οι γυναίκες ανεξάρτητα από καθεστώτα, πρέπει να πάρουν τη ζωή στα χέρια τους και να πολεμήσουν για ίσα δικαιώματα σε όλους τους τομείς...»

Σκέψεις για το «Δεύτερο Φύλο»

Το «Δεύτερο Φύλο» ήταν αναμφισβήτητο για την εποχή του ένα πρωτοποριακό έργο: καλούσε τις γυναίκες να πάρουν στα χέρια τους τη μοίρα τους, προέτρεχε των μεγάλων αγώνων για την ισότητα των φύλων μέσα στην οικογένεια, στην εκπαίδευση, στη δουλειά, στην πολιτική εκπροσώπηση, και μιλούσε για το δικαίωμα στην αντισύλληψη και για την ελευθερία των εκτρώσεων. Αναφερόταν ήδη τότε στην τεχνητή γονιμοποίηση, αν και δεν ήταν δυνατό να προβλέψει τα προβλήματα που θα συνεπάγονταν, οι πρόοδοι της βιολογίας.

Ένα πράγμα που αμφισβητείται σήμερα από τις νεότερες φεμινίστριες είναι η περιφημη φράση της: «Γυναίκα δε γεννιέσαι, γίνεσαι». Η Μπωβουάρ αρνείται δηλαδή ότι η γυναίκα μπορεί, έστω και σε ελάχιστο βαθμό, να εξαρτάται από το βιολογικό και ψυχικό της πεπρωμένο. «Είναι η κοινωνία –λέει– που επεξεργάζεται αυτό το ενδιάμεσο μεταξύ του αρσενικού και του ευνούχου προϊόν, το οποίο και ονομάζει θηλυκό». Όλες οι διανοητικές της προσπάθειες ξοδεύτηκαν για την ισότητα των δικαιωμάτων μεταξύ αντρών και γυναικών, αλλά αρνήθηκε να αναγνωρίσει μια ταυτότητα, μια

σεξουαλική και ψυχική ιδιαιτερότητα στη γυναίκα.

Για πολλές από τις νεότερες φεμινίστριες, ο αγώνας για την αναγνώριση της ταυτότητας της γυναίκας και για την ισότητα των δικαιωμάτων της με τον άντρα, είναι κάτι το ξεχωριστό. Γι αυτές, το θέμα δεν είναι να οικοδομηθεί ένας κόσμος όπου οι σχέσεις εξουσίας μεταξύ αντρών και γυναικών απλώς θα αντιστραφούν, ούτε ένας κόσμος «μονοδιάστατος γιούνισεξ». Όπως λέει η Ζιζέλ Αλιμί, ο φεμινισμός δεν πολεμάει τους άντρες, παρά στο βαθμό που κατέχουν μια καταχρηστική εξουσία.

Για την Μπωβουάρ, οι άντρες υπήρξαν πάντα «φαλλοκράτες», και υπενθυμίζει τις «φαλλοκρατικές» αντιδράσεις όταν εκδόθηκε το «Δεύτερο Φύλο», ακόμη και από την πλευρά φίλων της ή αξιολογών διανοουμένων, όπως ήταν ο Αλμπέρ Καμύ και ο Φρανσουά Μωριάκ. Πιστεύει ότι οι άντρες παραμένουν ίδιοι, ότι δεν έχουν αλλάξει, ακόμη κι όταν προσποιούνται το αντίθετο. Εξακολουθεί να πιστεύει, άλλωστε, ότι ο γάμος είναι ένας «πρόστυχος» θεσμός, γιατί σπάνιες είναι οι φορές που δεν στηρίζεται σε οικονομικά συμφέροντα.

Η Μπωβουάρ εξακολουθεί να παραμένει πολύ δύσπι-

στη και απέναντι στη μητρότητα, που για τον εαυτό της την αρνήθηκε πάντα. Λέει ότι είναι οι μητέρες που κατασκευάζουν τους «φαλλοκράτες, χαρίζοντας την εύννοιά τους στους γιούς τους, ενώ μεταξύ μητέρας και κόρης υπάρχει γενικά αμοιβαία αντιπάθεια, αν όχι μίσος.

Πιστεύει ότι οι μεγαλύτερες κατακτήσεις του φεμινισμού είναι η νομιμοποίηση των αντισυλληπτικών μεθόδων και των εκτρώσεων, που επέτρεψαν στη γυναίκα την εθελοντική μητρότητα. Φοβάται, όμως, ότι αυτές οι κατακτήσεις απειλούνται σοβαρά από το φανατισμό του μουσουλμανικού κόσμου και από την επιστροφή στον συντηρητισμό και στη θρησκεία που παρατηρείται τελευταία στη Δύση. Αυτή η τάση αναπτύσσεται ραγδαία

κυρίως στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Όταν το «Δεύτερο Φύλλο» εκδόθηκε το 1949, ήταν μια εποχή όπου ο φεμινισμός είχε πάψει να είναι ένα ζωντανό επίκαιρο θέμα. Το βιβλίο αυτό θεωρείται σήμερα ως μια πρωτοποριακή και εξαιρετικά φιλόδοξη προσπάθεια εξερεύνησης της θέσης της γυναίκας μέσα σε φιλοσοφικά πλαίσια. Αυτή την φιλοσοφική πλευρά του βιβλίου καθώς και την επίδραση που είχε ο Σάρτρ πάνω σ' αυτό προσπάθησαν να ερευνήσουν πολλές ομάδες γυναικών τόσο σε Γαλλικά όσο και σε Αμερικανικά Πανεπιστήμια. Την φιλοσοφική πλευρά του βιβλίου αυτού θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε σε άλλο τεύχος του περιοδικού μας.